

УДК 159.9

ШВЕЦЬ Д. В.,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗОВАНOSTІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Від того, якою мірою поліцейський здатний осмислювати свої слабкі та сильні сторони, специфіку власної компетенції, свої мотиви і потреби, цінності та смисли професійної діяльності, залежить не тільки успішність його адаптації у професії, але й реалістичність його професійних цілей, продуктивність у побудові професійного зростання. Із цієї точки зору важливою для професіонала є його Я-концепція, яка забезпечує регуляцію професійної діяльності та взаємин із професійною спільнотою, розвиток особистості у професійній сфері, у професійному самовдосконаленні. Усе частіше в

наукових працях адаптація фахівця до професійної діяльності сприймається як фактор формування Я-концепції професіонала. Водночас відомо, що недостатній життєвий та професійний досвід поліцейського провокує нездатність його до актуалізації особистісного та професійного потенціалу в системі правоохоронної діяльності. І, як наслідок, призводить до професійної нестійкості, зниження рівня адаптації та закріпленості на службі. Іншими словами, важливо, яким чином і за яких умов у поліцейських формуються засоби самоаналізу та конструктивного перетворення своєї діяльності, які є функціональним компонентом Я-концепції фахівця та забезпечують його генезис у подальшому.

Я-концепція поліцейського – це система його уявлень про себе як про суб'єкт професійної діяльності та як особистість, призначену для реалізації тих чи інших за змістом смислових відношень людини до професії для забезпечення її власного функціонування та самореалізації у професійній діяльності [1]. У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів показано роль сформованої Я-концепції фахівця у регуляції професійної діяльності, забезпеченні взаємин із професійною спільнотою, розвитку особистості у професійній сфері, у професійному самовдосконаленні. Отже, сформована Я-концепція є умовою подальшого професійного зростання.

Успішність адаптації до професійної діяльності – це інтегральна характеристика поліцейського, що виявляється в діяльності та у спілкуванні, що характеризується взаємодією індивідуально-особистісних і професійно важливих якостей та містить низку компонентів: когнітивний (конгруентність сформованої картини професії з професійними та особистісними якостями фахівця); суб'єктно-психологічний (особистісні конструкти); ціннісно-мотиваційний (структура мотиваційно-значущих потреб); поведінково-діяльнісний (побудова діяльності на основі знань особистісних конструктів, орієнтація у діяльності на знання ПВЯ та самовдосконалення у професії); емоційний компонент (ступінь задоволеності службою) [2; 3].

Наразі служба в поліції супроводжується екстремальними навантаженнями, діяльність протікає у складних умовах, пов'язаних із застосуванням зброї, фізичної сили, спеціальних засобів. Від сумлінності та професійної майстерності особового складу залежать не лише результати службової діяльності, але також життя і здоров'я товаришів по службі.

Складні види професійної діяльності висувають підвищені психологічні вимоги до фахівця. Підвищення ефективності та задоволеності працею, оптимізація процесу професійного розвитку не можливі без розробки методів психологічного вивчення та відбору кандидатів.

Під професійно важливими якостями осіб, які вступають на службу до поліції, і самих поліцейських слід розуміти якості людини, що впливають на ефективність її професійної діяльності (надійність, успішність, психічні процеси, психологічні властивості особистості, психологічні стани) [1; 4].

У психофізіологічних дослідженнях встановлено, що професійна діяльність працівників оперативних підрозділів поліції є надзвичайно напруженою. Про це свідчить аналіз перебігу діяльності, рівня самопочуття та інших факторів. На думку низки дослідників [1–6], характерними професійно важливими якостями поліцейських є товаришність, стресостійкість, врівноваженість, сумлінність, дисциплінованість, відповідальність, проникливість, розважливості у поведінці, уміння розуміти мотиви дій інших осіб. Серед загальних психологічних особливостей необхідно відзначити їхню серйозність, стриманість, певний консерватизм, ригідність, відданість традиціям.

Комплекс заходів щодо професійного відбору до Національної поліції України як обов'язковий елемент включає психологічне вивчення кандидатів. Проте існуюча система психологічного вивчення спрямована на виявлення психічної патології. Також відсутня психологічно обґрунтована система професійної адаптації молодих

спеціалістів. Актуальність зазначеної проблеми визначається необхідністю підвищення якості психологічного відбору та професійної адаптації правоохоронців, а також необхідністю доповнення існуючої системи професійного відбору до правоохоронних органів психологічним етапом, спрямованим на оцінку психологічної придатності до професійної діяльності поліцейських.

Таким чином, професійно важливі якості правоохоронців характеризуються такими особистісними характеристиками, як низький рівень невротичного надконтролю, відсутність депресивних тенденцій, низький рівень емоційної мобільності, висока нервово-психічна стійкість, наступальність, наполегливість, непоступливість, а також обережність щодо оточуючих людей. Особливу роль у формуванні та вдосконаленні зазначених характеристик має відігравати психологічне забезпечення професійної підготовки і професійної діяльності поліцейських.

Список бібліографічних посилань

1. Швець Д. В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні : монографія. Харків : Майдан, 2018. 518 с.
2. Education and training guidelines for the specialty of police and public safety psychology / J. A. Brewster et al. *Training and Education in Professional Psychology*. 2016. Vol. 10, No. 3. Pp. 171–178.
3. Caveney N. The material preconditions for engagement in the police: A case study of UK police culture and engagement in times of radical change : Thesis (D.B.A.). Portsmouth, 2015. URL: <http://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.664873>.
4. Клименко І. В. Система психологічного забезпечення професійної підготовки поліцейських: зміст і складові. *Право і Безпека*. 2017. № 4 (67). С. 17–23.
5. Барко В. І., Остапович В. П., Барко В. В. Досвід психологічного забезпечення діяльності поліції (за матеріалами зарубіжних інформаційних джерел). *Право і Безпека*. 2016. № 2. С. 113–120.
6. Darroch S., Mazerolle L. Intelligence-led policing: a comparative analysis of community context influencing innovation uptake. *Policing and Society*. 2015. Vol. 25, No. 1. Pp. 1–24.